

СЛУЖИНСЬКА ЗИНОВІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА (до 80-річчя з дня народження)

19 лютого 2016 року кандидату біологічних наук, доценту кафедри медичної біології, паразитології та генетики Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, заступнику декана стоматологічного факультету з наукової роботи, дійсному члену НТШ, голові Лікарської комісії НТШ, члену Головної управи Українського лікарського товариства, Українського товариства медичних генетиків, Всеукраїнського генеалогічного товариства і Українського геральдичного товариства, Українського товариства генетиків і селекціонерів імені М. Вавілова, Всеукраїнського об'єднання “Письменники Бойківщини”, голові Комісії координації наукових досліджень та публікацій в УЛТ у Львові, відповідальному редактору “Лікарського збірника” та щоквартального “Українського інформаційного бюлетня здоров'я”, завідувачу Видавничої комісії до 100-ліття УЛТ Зиновії Олександрівні Служинській виповнюється 80 років.

Народилася Зиновія Служинська в м. Ходорові у родині лікаря і громадського діяча Олександра Білинського. І батько, і мати (Меланія Білинська-Волинець) активно працювали в “Просвіті”, “Рідній школі”, “Союзі українок”. В родині панувала атмосфера поваги до науки, культури, українських традицій. У 1953 році З.Служинська закінчила Львівську середню школу № 5 (сьогодні – СШ ім. Іванни та Іллі Кокорудзів). У 1953 – 1958 роках навчалася на біологічному факультеті у Львівському державному університеті ім. Івана Франка (нині – Львівський національний університет імені Івана Франка). Отримавши диплом за спеціальністю “Медична та популяційна генетика”, працювала в генетичній лабораторії, створеній професором Андрієм Лазаренком. Але в тодішній советській дійсності генетика належала

до найбільш ідеологічно переслідуваних наукових дисциплін. Репресій зазнали і генетика, і генетики. Генетика була виключена з наукових та навчальних програм, а генетики звільнені з тавром “неблагонадійних”, з тавром вейсманістів – морганістів – менделістів. Не минула чорна хвиля ревізій, звинувачень, осуду і професора А.Лазаренка. Лабораторію закрили. Зиновія Служинська виступила на захист свого Учителя. Цей благородний вчинок молодого науковця відразу був оцінений як крамольний і зафіксований в особистій справі, що передавалась у всі наступні місця праці. Від 1960 року Зиновія Олександрівна працювала у Львівському державному медичному інституті (нині – Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького) старшим лаборантом кафедри терапії. З 1965 року “анафему” з генетики було знято. Зиновія Служинська вступила до аспірантури на кафедру біології Львівського медичного інституту. Нарешті можна було хоч частково зреалізувати свої наукові задуми. Результатом важкої, але цікавої роботи стала кандидатська дисертація. У 1968 р. З.Служинська захистила у Львові першу дисертацію з генетики. Зиновія Служинська була науковим керівником кандидатської дисертації Ірини Семків (яку, до речі, успішно захистила) та 42 студентських наукових робіт, що неодноразово нагороджувались дипломами. Надрукувала 108 статей, тез і повідомлень з онкогенетики (тематика докторської дисертації). Як член Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. Вавілова з 1967 року виконувала функції вченого секретаря Львівського відділення. У 1972 р. успішно відбулася внутрішня апробація докторської дисертації Зиновії Олександрівни. Докторська дисертація, присвячена генетичним параметрам пухлин, була надзвичайно актуальною, перспективною, оскільки відкривала можливості успішно проводити гормальнальну терапію хворих на рак молочної залози. Проте, в умовах тоталітарної системи до офіційного захисту не допустили. Партком інституту тричі розглядав характеристику Зиновії Служинської і віднайшов 11 недоліків, першим з яких було “скрыла некоторые факты своей биографии”. У 1976 р. З.Служинська стає доцентом кафедри медичної біології Львівського медичного інституту. Тематика наукових досліджень: паразитологія, медична генетика, популяції, демографія, дерматогліфіка, генеалогія. Науковий доробок Зиновії Служинської становить понад 380 наукових праць, 26 методичних розробок, 8 раціоналізаторських пропозицій, 8 монографій, 5 посібників. За серію методичних розробок з медичної генетики і за розділи у посібнику „Биология” (Львів: Вища школа. – 1983) 1984 року нагороджена

дипломом Колегії Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. Вавілова. Крім цього активно працювала в товаристві Медичних генетиків України, яке було створене 1984 року.

Творчого злету набуває діяльність Зиновії Олександрівни Служинської в умовах незалежності України. Одна за одною виходять у світ низка праць, серед яких монографії: “Рід людський в Україні” (1995), “Рід Калинюків” (1998), “Рід Білинських” (1998), “Генеалогія” (у 2 т., 2000-2003), “Популяції” (2005), “Літопис роду Волинців” (2009), посібники: “Спадковість людини – генні та хромосомні хвороби” (1997), “Медична паразитологія” (1999), “Медична арахноентомологія” (2000). Неоціненною є праця З.Служинської щодо перекладу з англійської мови I і II видання “Ілюстрованого медичного словника Дорланда” (2002 і 2007 рр.).

У співпраці з професором Григорієм Сковієм, завідуючим кафедрою неврології, створила першу в медінституті прохідну (наскрізну) програму з генетики для викладачів теоретичних кафедр, організувала курси лекцій з генетики для клінічних ординаторів та аспірантів з генетики (у цей період генетику уже ввели до програми навчання). Для читання лекцій запрошувала клініцистів, які володіли основами генетики – кандидатів мед. наук Всеволода Чуму, Роману Поліщук, доц. Петра Калинюка, Леоніда Кузменка, Марту Сандурську. Виступала на конференціях з онкогенетики та медичної генетики, організувала експедиції в гірські райони для забору дерматогліфів, збирала матеріали про знищення українських популяцій. В 1995 р. вийшла книжка з унікальними на той час відомостями про репресії, депортації, вбивства та голодомори — „Рід людський в Україні”. Академік АМН член-кореспондент НАН України Любомир Пиріг в рецензії на цю монографію відзначає: «Поєднання генетично-біологічних, соціально-психологічних, демографічних аспектів характеристик українського суспільства, насиченість колосальною кількістю цифрового матеріалу і власних досліджень, своєрідність викладу матеріалу, включаючи навіть вдалий підбір епіграфів – усе це разом дає змогу розраховувати на значний інтерес до монографії» (*Любомир Пиріг. Лікарський збірник. Нова серія. – 2000. – Т. 8. – С. 197-198*).

2005 року Зиновія Служинська видала монографію “Популяції” (*Львів: Галицька видавнича спілка. — 112 с.*), в якій чи не вперше порушила довготривале табу про вплив злочинної діяльності комуністичної партії та більшовицької окупації на кількісний і якісний стан популяцій України.

Із багатой творчої біографії З. Служинської особливо виділяється книга “Від родини до пупіляції” (2008), присвячена мільйонам жертв, що загинули від нацистських та комуністичних репресій, голодоморів та депортацій. Ця книга – фундаментальне наукове дослідження, що стосується генезу популяцій, підвалинами яких є родини та роди. Автор слушно зауважує, що їх розвиток неможливо досліджувати без тисячолітньої історії, генетичних та психоеетнічних характеристик. Успішно застосовується генеалогічний метод. Висвітлюються політично-соціальні причини змін кількості, якості, складу та руху населення України. Книга є надзвичайно корисною для біологів, лікарів, істориків, педагогів, політиків, зрештою для кожного свідомого українця, який зацікавлений пошуком відповідей на питання де, коли і чому відбулася втрата генофонду, які причини гальмували приріст генетично фертильних популяцій України, на якому етапі історії почався спад народонаселення, який призвів до від’євних показників приросту населення в Україні. Професор Олександр Кіцера запропонував вислати цю книгу кожному депутату Верховної Ради, щоб ознайомилися з кількістю жертв, яких забрали нацистська та комуно-більшовицька окупація. Книжка насичена цифрами, фактами, документальними матеріалами.

Усі праці Зиновії Служинської – це поважні наукові розвідки. Серед робіт значне місце у творчому доробку З.Служинської займають дослідження “Мар’ян Панчишин – лицар милосердя і науки” (1993), “Генеалогія українських родин” (1996), “Покоління, якому не поталанило стати батьками” (1998), “З історії цитогенетичних досліджень у Львові” (2000), “З історії зародження медико-генетичних знань і першої поради в Галичині та генофонду українських популяцій” (2000), “Видавнича діяльність УЛТ у Львові з 1999-2000 рр.” (2001), “Безумству хоробрих співаємо пісню” (2001), “Вплив екологічних і соціально-політичних факторів на генофонд популяції” (2001), “Відлуння голодомору 1933 року” (2003), “Друковане слово медиків” (2003), “XV-та Міжнародна конференція з проблем СНІДу” (2004), “Голод 1933 – генотид ХХ століття” (2004), “Вплив соціально-політичних факторів довкілля на генофонд популяцій” (2005), “Демографічна революція” (2006), “Генофонд і денаціоналізація” (2006), “Зародження медичної генетики в Україні” (2007), “Відродження генетики після лисенківського періоду” (2008), “Товариство “Народна дічниця” і український шпиталь імени Митрополита Шептицького” (2010), “Різноманітність форм пізнання” (2010), “Профілактично-освітня діяльність Українського гігієнічного товариства” (2010), “Організа-

ція та діяльність підпільного Українського Червоного Хреста (1943-1950)” (2010), “Табори для вояків УГА” (2010).

Крім того, З. Служинська була упорядником книг з генеалогії “Із забуття” та “Забуті і сучасні” Володимира Голяка. У цих книгах подаються статті про незаслужено забутий рід вчених-помологів і великих меценатів Платона, Василя, Левка та Володимира Симеренків, про трагічну долю Старицьких-Черняхівських.

Зиновія Служинська на генеалогічній секції Українського геральдичного товариства (очолює професор Андрій Гречило) виступала з доповідями, щоб відтворити пам’ять про видатні родини та людей, яких за часів СРСР не можна було згадувати.

Зиновія Служинська не цуралася громадської роботи, від 2000 року очолювала комісію координації наукових досліджень та публікацій в Українському лікарському товаристві у Львові. Була відповідальним редактором квартальника “Український інформаційний бюлетень здоров’я”, який заснований професором Юрієм Гаврилюком і канд. мед. наук Олександром Служинською, а також співредактором “Лікарського збірника. Нова серія НТШ”, редагувала Матеріали конференції Українського геральдичного товариства.

Зиновія Служинська від 2008 до 2012 років очолювала Лікарську комісію НТШ. 2009 року разом з Андрієм Гречило розробили емблему (логотип) Лікарської комісії. В співпраці з професором Ярославом Ганіткевем і лікарем Аретієм Кравцем 4 грудня 2010 року надрукували набір світлин “Лікарі УПА – воїни без меча”, видано за сприяння ВО “Свобода”. Разом з професором Лесею Матешук-Вацебою організувала встановлення меморіальної таблиці в пам’ять студентів-медиків, засуджених комуністичним режимом до страти 1941 року. Автор роботи художник Юліян Квасниця. З дозволу ректора ЛНМУ імені Данила Галицького проф. Бориса Зіменковського 22 червня 2012 року відбулося відкриття пам’ятної таблиці в головному корпусі медуніверситету. Таблиця виготовлена і встановлена за пожертви студентів і членів ЛК НТШ. Відновлена світла пам’ять тих, які віддали життя за незалежну Україну. За редакцією З.Служинської вийшло 5 томів (XVII – XXI) Лікарського збірника (2009 - 2012 рр.). XXI том присвячений 140-річчю Наукового Товариства імені Шевченка.

Окремим виданням вийшла у світ книжка, приурочена до 140-річчя НТШ (*Служинська З., Матешук-Вацеба Л. 140-річчю Наукового Товариства Шевченка присвячується. Львів: Лікарська комісія. – 2013. – 56 с.*).

Після 2012 року працює в редакційній колегії Лікарського збірника. Власне Зиновія Служинська ініціювала і видала XXIII том Лікарського збірника, присвячений жертвам Голодомору 1932 – 1933 років.

Доктор Зиновія Служинська – активний учасник усіх з'їздів Всеукраїнського лікарського товариства і Конгресів Світової федерації українських лікарських товариств (СФУЛТ).

Як член Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини» (голова Любов Рудавська-Вовк) увійшла, одночасно з поетом Зеновієм Масним, в “Золотий фонд” Всеукраїнського товариства “Бойківщина XXI століття” (голова Петро Косачевич).

Без Зиновії Олександрівни не обходиться жодна ініціатива благодійних вчинків. Організувала допомогу Кіровоградській обласній медичній бібліотеці у вигляді книг, часописів, газет. У співпраці з доньками – канд. медичних наук Олександрєю Служинською і головним лікарем Центру профілактики і боротьби зі СНІДом Мар'яною Служинською – видала понад 10 брошур і буклетів “Знати, щоб себе оберігати”, присвячених профілактиці СНІДу та хвороб, що передаються статевим шляхом. Разом з головою секції “Український родовід” обласного Товариства “Просвіта” Адріаною Огорчак доклала багато зусиль для залучення до генеалогічних досліджень науковців і аматорів Київської, Дніпропетровської, Харківської, Донецької, Закарпатської, Полтавської та інших областей.

Зиновія Олександрівна Служинська – неповторна постать наукового і товариського життя, яскравий приклад обдарованого українського науковця, відомого в Україні і поза її межами. Їй притаманна феноменальна ерудиція, багатогранність таланту, сучасне наукове мислення, невтомна праця для добра людини і нації. Зиновія Олександрівна продовжує активно працювати на зміцнення авторитету української медичної науки й майбутнє України.

Лікарська комісія НТШ у Львові складає щиру подяку Зиновії Олександрівні за жертвне служіння медичній науці.

Бажаємо шановній Зиновії Олександрівні здоров'я, творчої наснаги і ще багато років плідної праці на користь української науки.

Многії Вам і благії літа!